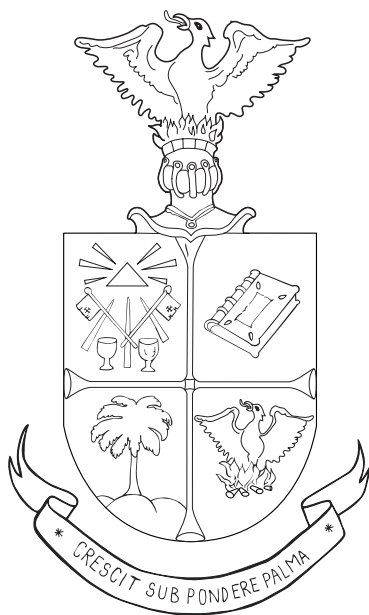

Glossa Iuridica

XIII. évfolyam, 1-2. szám

Budapest, 2026

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*Kiadja a Károli Gáspár Református
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara*

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

IKERGYERMEK NEVELÉSÉNEK VÁLTOZATAI

EGY KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS NYITOTT ÉS
ZÁRT KÉRDÉSEINEK EGYÜTTES ELEMZÉSE

HEGEDŰS RITA
egyetemi docens (SJE)

DRJENOVSKY ZSÓFIA
egyetemi docens (KRE)

Absztrakt

Tanulmányunkban ikres szülők nevelési tudatosságát vizsgáltuk, különösen azt, mennyire jelenik meg gyakorlatukban az ikrek külön személyiségének figyelembevétele. Egy kérdőíves felmérésben zárt és nyitott kérdések segítségével 134 olyan szülőt kérdeztünk, akinek ikrei 3 és 10 éves kor között voltak. Eredményeink szerint a szülők ikreik kisgyermekkorában viszonylag tudatosan figyeltek arra, hogy az ikrek nevelése speciális kihívásokkal jár, gyermekeiket legnagyobb részt pozitívan látják. Három nagyobb és egy kisebb csoport látszott az ikrek nevelésével való 'megküzdést' tekintve: a sztár-, az elégedett realista, az önkritikus pozitív és az elégedetlen szülők csoportja. Kifejezetten az ikrek külön személyiségként való kezelését tekintve három típust tudtunk megragadni: akik tudtak külön-külön és közös jellemzést is adni, és válaszaikból kitűnt, hogy viszonylag árnyaltan látják gyermekeiket, akik elutasították a közös jellemzést, és csak külön személyként beszéltek a gyerekekről, és akik csak együtt az ikrekről beszéltek, külön nem találtak említésre méltót.

Kulcsszavak: iker, nevelés, tudatosság, egyéni személyiségfejlesztés, iskolai különválasztás, páros névadás, kérdőív

VARIATIONS IN THE UPBRINGING OF TWINS

A Combined Analysis of Open-Ended and Closed-Ended
Questions from a Questionnaire Survey

Abstract

In our study, we examined the parenting awareness of parents of twins, with particular emphasis on the extent to which they take into account their twins' distinct personalities in their everyday practice. We conducted a questionnaire survey using closed and openended questions with 134 parents whose twins were between 3 and 10 years of age. According to our results, when their twins were in early childhood, parents were relatively conscious of the fact that raising twins entails specific challenges, and they tended to see their children mostly in a positive light. Four groups emerged in terms of how they 'coped' with raising twins: the 'star' parents, the satisfied realists, the selfcritical yet positive parents, and the dissatisfied parents. Focusing specifically on treating the twins as distinct individuals, we were able to identify three types: those who could provide both joint and separate descriptions and appeared to have a relatively nuanced view of their children; those who rejected giving a joint description and spoke only about the children as separate persons; and those who spoke only about the twins together and did not find anything worth mentioning about them individually.

Keywords: twin, parenting, awareness, individual personality development, separation at school, paired naming, questionnaire

1. Bevezetés

Az ikerszülések és így az ikres családok száma és aránya az elmúlt évtizedekben Magyarországon is megemelkedett,¹ s így egyre kevésbé számít extrémnek egy közösségben az ikergyermekek megjelenése. Ezzel párhuzamosan egyre több hír, információ, valamint elképzelés, tanács jelenik meg a közbeszédben és az ismeretterjesztő fórumokon,² valamint a tudományos

1 PÁRI András: Mit tudunk az ikrekről és testvérkapcsolataikról a Hungarostudy 2021 adatfelvétel alapján? *Kapocs*, 2022, 21 (1), 54–62.

2 Egy 27 részes podcast is készült nemrégiben kifejezetten az ikrek témájából: www.atalon.hu/ikrek (2026. 02. 20.)

érdeklődés is növekszik az ikrekkel és az ikrek nevelésével kapcsolatban.³

Ahogy az egyes gyermekek, úgy az ikrek esetében is egyértelműen igaz, hogy személyiségük, egész életük alakulásának szempontjából is nagy a jelentősége annak, hogy a szülők hogyan állnak hozzá nevelésükhöz. A szülői szerepekkel kapcsolatos felfogás napjainkban jelentős átalakuláson megy keresztül, a tudatos és intenzív szülőség, vagy akár a kötődő nevelés terjedése sajátosan színezi az ikres szülők esetén amúgy is fennálló speciális törődés problematikáját. Ezek olyanok lehetnek, mint például a gyermekek saját egyediségének figyelembevétele, velük való külön törődés, a gyerekek oktatási-nevelési intézményekbe történő külön vagy egy csoportba járatása, a rivalizálás kezelése, a gyerekek egymás közötti kapcsolatának segítése, egymáshoz való esetleges túl erős kötődésének oldása. Ezekről a kérdésektől elválaszthatatlan a tudatosság, így a tudatos ikerszülők mindenképpen figyelmet érdemelnek.

Ikres szülőkkel végzett kérdőíves, de nyitott kérdéseket is tartalmazó kutatásunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy hogyan jelenik meg az ikrek nevelésében a tudatosság, legfőképpen a gyerekek külön személyiségének figyelembevétele. A kérdőívből kinyerhető különféle információk – zárt kérdésekre adott válaszok megoszlásai, azok alapján képzett típusok, a gyerekek keresztnéve és nyitott kérdések kódolása – révén igyekszünk felvázolni egy árnyalt képet erről. Kiemelt helyet foglal el munkánkban annak bemutatása, hogy a nevelési elveket is tükröző gyakorlatokból milyen szülői típusok rajzolódnak ki akkor, ha nem közvetlenül az elvekről érdeklődünk, hanem 'spontán' beszélgetjük a szülőket gyermekeikről. E szövegek elemzése során a gyermekek párként vagy külön személyiségként való kezelésére is rálátásunk nyílt. Elemzésünkben a szövegek és néhány kiegészítő háttéradat segítségével arról adunk tehát áttekintést, hogyan jelenik meg a szülőknek a gyermekeik külön személyiségéről kialakult képe, illetve milyen minták és típusok rajzolódnak ki válaszaik alapján az ehhez való hozzáállásról, nevelési gyakorlatról.

3 Jól jelzi ezt a magyar kutatók összefoglaló kötetekben való mind fokozottabb megjelenése is, pl. TÁRNOKI Ádám – TÁRNOKI Dávid – HARRIS, Jennifer – SEGAL, Nancy (szerk.): *Twin research for everyone from biology to health, epigenetics and psychology*. Cambridge, Academic Press, 2022.; TÁRNOKI Ádám – TÁRNOKI Dávid – LITTVAY Levente – MÉTNEKI Júlia – MELICHER Dóra – PÁRI András (szerk.): *Ikerkutatás és epigenetika*. Budapest, Medicina Könyvkiadó, 2020.

2. A szülői szerepek változásai és az ikerséggel kapcsolatos felfogás gazdagodása

2.1. A szülői szerepek változása

Amikor az ikrek nevelésének specialitásáról beszélünk, számításba kell venni az általában a gyermekneveléshez, szülőséghez kapcsolódó hozzáállás korunkban megfigyelhető megváltozását is. Az utóbbi évtizedekben mindinkább terjed a tudatos gyermeknevelés, olyan koncepciókat is magával hozva, mint az intenzív anyaság, az intenzív szülőség, valamint a szülői szerepek tudatosan kiegyenlítettebb vállalása.

A tudatosság a gyermekvállalás és -nevelés terén részben az értékek változásával jelenik meg, az egyéni célok követésének magasabbra értékelésével főként a tanultabb szülők körében terjed a tudatosság a gyermekvállalást, majd a gyermekkel való törődést illetően is. A nemi szerepek kiegyenlítődéseként folyamatából következik viszont az is, hogy – a nők kereső munkájával párhuzamosan – a férfiak is tudatosan nagyobb mértékben veszik ki a részüket a háztartási és gyermeknevelési feladatokból.⁴

Az „intenzív anyaság” kifejezést Sharon Hayes kezdte használni, egy ekkorra már terjedő szülői hozzáállásra utalva, s azt jelenti, hogy az anyák tudatosan töltik a gyerekükre koncentrálni, velük foglalkozva az idejüket, az ő fejlesztésüket, igényeiket helyezik előtérbe, sok energiát fektetve a nevelésre.⁵ Ebből fejlődött ki az intenzív szülőség koncepciója, ahol már általánosítva a szülőkről beszélünk, az apákat is bevonva a vizsgálódásba.

Míg az intenzív szülőség megközelítés sokszor az anyákra, illetve szülőkre e normák által is rájuk rótt lelki terhet emeli ki, addig a tudatos szülőség inkább a pozitív, önreflexív hozzáállást. További eleme a változásnak a szülői szerepek kiegyenlítődése. Bár Magyarország a nemi és szülői szerepek megítélését tekintve a konzervatívabb országok közé tartozik, az apaszerepet tekintve egyszerre jelennek meg a hagyományos és az új, gondoskodó apaideál elemei. A kutatások szerint⁶ társadalom továbbra is erősen

4 MURINKÓ Lívia: A nemi szerepekkel és a családdal kapcsolatos attitűdök európai kitekintésben: értékek és gyermekgondozás. *Szociológiai Szemle*, 2014, 24 (1), 67–101.

5 KUTROVÁTZ Kitti: Intenzív szülőség. *Társadalomtudományi Szemle*, 2023, 13 (3), 96–108.

6 GREGOR Anikó: A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök a 2000-es években Magyarországon. *Társadalomtudományi Szemle*, 2016, 6 (1), 89–111.; MAKAY Zsuzsanna – SPÉDER Zsolt: Apaság: A férfiak gyermekvállalása és családi szerepei. In: MONOSTORI Judit – Óri Péter – SPÉDER Zsolt (szerk.): Demográfiai portré 2018. Je-

elvárja a férfiatól a 'kenyérkereső' szerepet, vagyis az anyagi biztonság megteremtését, ugyanakkor egyre nagyobb támogatottsága van annak is, hogy az apák aktívan részt vegyenek a gyermeknevelés mindennapjaiban. A 'kenyérkereső' apaszerep társadalmi elvárása minden csoportban erős, de a magasabbban képzetek körében gyakoribb az a nézet, hogy az apának aktívan részt kell vennie a gyermeknevelésben. Továbbá a fiatalabb apák körében növekszik a családcentrikus, érzelmileg is jelenlévő apai magatartás elfogadottsága. Az új típusú, gondoskodó apaság tehát inkább a fiatalabbak, a diplomások és a magasabb státuszúak körében jellemző. Összességében Magyarországon egyre inkább jellemző a kettős elvárás: a férfitől egyszerre várnak anyagi stabilitást és aktív, jelenlévő apaságot.

2.2. Az ikrekkel kapcsolatos fő elképzelések napjainkban

Ha az ikres szülők tudatosan állnak hozzá ahhoz, hogy egyszerre két gyermeket nevelnek, a megnövekedett fizikai terhek racionális kezelésén túl az első dolog, amivel szembesülnek, hogy egyszerre két személyiség kibontakoztatása a feladatuk. Az ikrek nevelésével kapcsolatos egyik legfontosabb, mind jobban elfogadott gondolat ugyanis az, hogy nagyon fontos az ikrek önálló személyiségét fejleszteni.⁷ Olyannyira elterjedt ez a szemlélet, hogy pszichológusok, oktatási-nevelési szakemberek nem ritkán ajánlásokat fogalmaznak meg az élet minden területére vonatkozóan ennek érvényesítésére, akár például a névadás, az iskoláztatás terén is.⁸

Ha a negatív oldalt akarjuk kiemelni, elmondható ugyanis, hogy ha nem veszik figyelembe az ikrek egyediségét, vagyis, ha a szülők, a család és a tágabb környezet túlságosan egy egységként látják és kezelik az ikerpárt, a gyerekek önállótlanabbak lesznek, esetleg túlzottan kötődni fognak egymáshoz. Az ikrek páros voltukból fakadóan a társadalomban mindenképpen sajátos jelenségként tűnnek fel, meg kell küzdeniük azzal, hogy különlegesnek látják őket, a kettősségükhöz szerepeket rendelnek.⁹

lentés a magyar népesség helyzetéről. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 2018, 65–82.

7 SEGAL, Nancy L.: *Twin Mythconception*. California, Elsevier Inc., 2017.

8 Például COOPER C.: *Twins and multiple births: the essential parenting guide from pregnancy to adulthood*. London, Vermillion, 1997.; BAGDY Emőke: *Az ikrek lelki sajátosságai és nevelési szempontok*. In: TÁRNOKI Ádám – TÁRNOKI Dávid – LITTVAY Levente – MÉTNEKI Júlia – MELICHER Dóra – PÁRI András (szerk.): *Ikerkutatás és epigenetika*. Budapest, Medicina Könyvkiadó, 2020, 137–144.

9 BACON, Kate: *Twins in Society: Parents, Bodies, Space and Talk*. Hampshire, Pal-

Ha nem külön személyiségként kezelik őket, az ronthatja az ikrek tágabb környezetbe való önálló beilleszkedési képességét, növelheti a serdülőkori identitáskeresés, szülőkről való leválás nehézségét.¹⁰

A túl szoros ikerkapcsolat – ami páros elszigetelődésbe mehet át, amikor is a gyerekek a külső környezettől elzárkózva saját kis világot teremtenek, minimalizálják a kapcsolataikat, esetleg zárt ikernyelvet használnak – többek között hátráltathatja a beszédfejlődést és ezen keresztül az intellektuális fejlődést is. Az ikrek körében gyakrabban előforduló nyelvi lemaradást számtalan vizsgálat kimutatta, s ezek tényezői között kiemelten szerepel, hogy az ikerpár zártabb egysége miatt kevesebb a külső inger,¹¹ és maga az anya is hajlamos kevésbé beszélni csak az egyik gyerekkel az időhiányon túl azért is, mert a gyerekek úgyis társaságot teremtenek egymásnak.¹²

A gyermekek külön, esetleg egyszerűen két egyidős testvérként való kezelésének jegyében a gyermekek külön iskolai, esetleg már óvodai csoportban történő elhelyezésének koncepciója évtizedek óta jelen van.¹³ Ezzel próbálják az egyéni fejlesztést, a gyerekek egymástól való leválását elősegíteni, valamint elejét venni a káros versengésnek,¹⁴ ugyanakkor újabban egyre többen hangsúlyozzák az ikrek egymás életében betöltött kiemeltebb, akceptálandó szerepét is, s ezért annak megfontolását, hogy későbbre tolják ki a külön csoportba helyezést, vagy egyszerűen a gyerekek közti kapcsolat jellegétől tegyék függővé.¹⁵

grave Macmillan, 2010.; STEWART, Elizabeth A.: Towards the social analysis of twinning. *British Journal of Sociology*, 2000, 51 (4), 719–737.

- 10 MÉTNEKI Júlia: *Ikrek könyve II. (A fogamzástól a felnőttkorig)*. Budapest, Melania Kiadó Kft., 2005.; RONKIN, E. G. – TONE, E. B.: Working with twin children and their families in mental health care settings. *Professional Psychology: Research and Practice*, 2020, 51 (3), 237–246.
- 11 LACZKÓ Mária: Dominancia viszonyok tükröződése ikergyermek spontán beszédében. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 2012, 12 (1-2), 41–50.
- 12 LYTTON, Hugh: Twins. Part 2. The Twins Study Method in Behavioral and Clinical research. *Essays of an Information Scientist*, 1984/12, 397–404.
- 13 TULLY, Lucy A. – MOFFITT, Terrie E. – CASPI, Avshalom – TAYLOR, Alan – KIERNAN, Helena – ANDREOU, Penny: What effect does classroom separation have on twins' behavior, progress at school, and reading abilities? *Twin Research and Human Genetics*, 2004, 7 (2), 115–124.
- 14 LINDLEY, Robyn M.: *School teacher's perceptions on twins: a study on the educational experience of teaching identical and fraternal twins*. PhD dissertation. Liberty University, 2024.
- 15 BAGDY i. m.; LACINA, Jan: Twin best practices for twin placement in school. *YC Young Children*, 2012, 67 (1), 80–82.

Részben az ikrek külön személyiségként való tudatos nevelésének, részben a fellépő problémák kezelésének érdekében tett erőfeszítések megjelenése az, amikor a szülők küzdenek a gyerekek közötti összehasonlítgatás, a közöttük megjelenő rivalizálás, valamint a kivételezés ellen. A feljebb említett szülői eljárások ugyanakkor egyúttal sok esetben azt a pozitív hozzáállást is tükrözik, hogy a szülők értékelik, elismerik a gyermekek közötti speciális kapcsolatot, és azt szeretnék harmonikus keretek között tartani.

Összességében elmondható, hogy a tudatosság erősödése a gyermeknevelés terén az ikres családokban leginkább abban jelenik meg, hogy a szülők erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az ikergyermekek külön-külön önálló személyiséggé tudjanak fejlődni. Ez egyrészt megnyilvánulhat abban, hogy nem hangsúlyozzák túl a gyerekek ikerségét, másrészt abban, hogy kifejezetten igyekeznek külön foglalkozni velük. Az ikrek kapcsolatának árnyalt értékelése is hozzá tartozik a kérdéskörhöz, aminek egy speciális leágazása az, hogy egy csoportba vagy osztályba írassák-e a gyerekeket.

3. Felmérésünk: kutatási kérdések, adatok és módszerek

Jelen elemzésünk középpontjában az a kérdés áll, hogy az ikergyermekek külön személyiségként való kezeléséhez mennyire tudatosan állnak hozzá a szülők, és e hozzáállásban milyen minták mutathatók ki.

Munkánk arra a kérdőíves felmérésünkre alapoz, amelyet 2019 nyarán végeztünk, online lekérdezéssel. Három és tíz éves kor közötti ikerrel rendelkező szülőket szólítottunk meg, részben ikres közösségi fórumokon, részben ismerősi körben terjesztve a felhívást, így mintánk kényelminek nevezhető. Összesen 134 szülő, nagyjából édesanya töltötte ki a kérdőívet.¹⁶

A gyerekek között az óvodás- és a kisiskoláskorúak nagyjából egyharmad-kétharmad arányban oszlottak meg: a 3-5 évesek 44-en, míg a 6-10 évesek 90-en voltak. Az ikrek között a szülők besorolását alapul véve 34 egypetéjű, 99 pedig kétpetéjű volt.¹⁷ A gyerekek fele-fele arányban voltak fiúk és lányok. A nemet és a zigotizást együttesen nézve elmondható, hogy

16 Összesen 10 édesapa volt válaszadóink között.

17 Egy esetben a szülő nem tudott választ adni a kérdésre. A mintánkban megfigyelt egypetéjű-kétpetéjű arány egyébként tükrözi azt, hogy a teljes népességben belül is jóval több a kétpetéjűek száma, bár nálunk magasabb volt a kétpetéjűek aránya (1:3 az 1:2-vel szemben).

12 egypetéjű fiú és 22 egypetéjű lány, 36 kétpetéjű fiú és 26 kétpetéjű lány, s végül 38 vegyes (vagyis fiú-lány, értelemszerűen kétpetéjű) ikerpár került a mintánkba. Maguk a válaszadó szülők az országos átlagnál messze magasabb végzettségűek voltak, kétharmaduk diplomával rendelkezett.

Kérdőívünkben természetesen többségben voltak a zárt kérdések, ezekben a válaszadó szülő az ikrek környezetére, nevelkedésére, nyelvi fejlődésére vonatkozóan kérdeztük. Több rövid kifejeést kérő nyitott kérdést is feltettünk ugyanakkor, ahol rövid jellemzéseket, viselkedésleírásokat, valamint a zárt kérdésben megfogalmazott vélemények vagy döntések magyarázatát kértük.

Az *ikernevelés tudatosságát* illetően egy tételsort tartalmazó kérdést is feltettünk, ahol arra kértük a szülőket, hogy adják meg egy ordinális skálán, milyen gyakran érezték azt, hogy valamire kevesebb idejük jutott (például egy-egy gyerekkel beszélni vagy foglalkozni) azért, mert ikreik vannak. Ezekből a kérdésekből végül további elemzésre azt választottuk ki, amelyik így szól: „Milyen gyakran érezte azt, hogy kevesebb ideje jut az ikrek közül egy-egy gyermekkel foglalkozni, mintha csak egy gyermeke lenne?” E kérdéssor folytatásában, pozitívrá fordítva a dolgot, ugyanígy meg kellett adni bizonyos, kisgyermekkorban ajánlott eljárások – például a gyerekek egyenkénti megszólítása, rájuk nézés, külön dicséret – alkalmazásának gyakoriságát a saját mindennapjaikban.

Ahogy feljebb láttuk, az ikergyermek nevelésének tudatosságával is összefüggő nagy kérdéskör az *ikrek külön személyiségének* kezelése, fejlesztése. Ennek feltérképezésére a következő eszközöket használtuk:

A kérdőív több pontján is közvetlenül érdeklődtünk az ikrek nevelése szempontjából fontos viselkedésekről, cselekedetekről, többek között arról, hogy a válaszadó szülő kicsi korukban saját néven szólította-e a gyerekeket, külön dicsérte-e őket, vagy később külön programokra vitte-e őket.

Az ikrek keresztnévére is rákérdeztünk, és a szülők döntő többsége (9 kivétellel) meg is adta ezt. Ezzel az információval az volt a célunk, hogy megnézzük, a névadásban mennyire jelent meg a gyerekek megkülönböztetésének előzetes óhaja, tudniillik a kifejezetten páros, 'ikernevek' kifejezik, s aztán a gyermekek életében erősítik az ikerpár tagjainak egy-egyben látását, szemben a külön személyiség hangsúlyozásával.¹⁸ Az ilyen nevek esetén nehezebb megjegyezni, melyik gyerekhez melyik név tartozik (ennek természetesen csak az egynemű ikerpárok esetén van szerepe), de

18 STEWART i. m.

egyébként általában is eleve azt sugallja, hogy a két gyerek összetartozik. Páros neveknek a hangzásukban vagy hangulatukban nagyon hasonló, illetve azonos betűvel kezdődő neveket tekintettük (például Linett – Polett, Napsugár – Hóvirág, Anna – Adél).

Felhasználtuk az egyik szöveges választ kérő kérdést is, amely így szólt: „Összességében milyennek látja a gyermekeket fejlettség, beilleszkedés, személyiség szempontjából a kortársaikhoz képest? Kérjük, jellemezze őket néhány mondatban együtt.” A kérdés folytatásában külön-külön jellemzést is kértünk, néhány helyen ezek is bevonására kerültek az elemzésbe. A jellemzésre összesen 111 szülő vállalkozott. A néhány szavastól több mondatig terjedő szövegeket lekódoltuk többféleképpen is. Kigyűjtöttük az összes, tipikusnak tekinthető ikertulajdonságot, s csoportosítottuk őket. Megnéztük azt, mennyire fest pozitív képet gyermekéről a szülő. Végül aszerint is besoroltuk a válaszokat, hogy azokban egyáltalán adnak-e közös, illetve külön jellemzést a gyerekekről, és ez a kettő hogy viszonyul egymáshoz. Összességében ezekből a szövegekre támaszkodó mutatóinkból arra kerestük a választ, hogy mennyire festenek tipikus ikerképet a gyerekekről a szülők, s hogyan kezelik a válaszban az „egy egység vagy külön személyiség” kérdését.

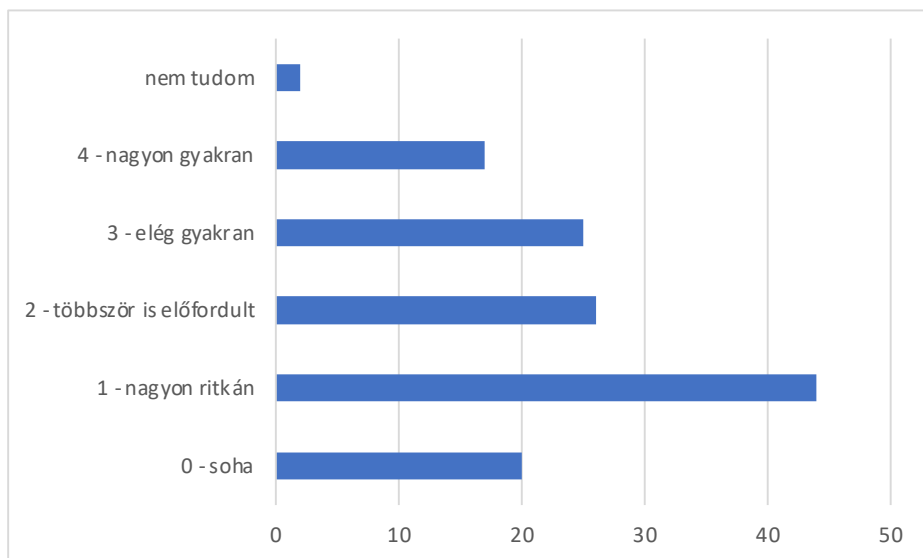
Az, hogy a szülők mennyire tartják fontosnak a *gyermekek közti kapcsolatot*, szintén összefügg a tudatos ikerneveléssel, ezért két ponton ezt is próbáltuk megragadni: egyrészt az imént említett szöveges válaszokban számba vettük azt is, szóba került-e a gyerekek egymás közötti kapcsolata, s milyen módon; másrészt pedig a gyerekek külön óvodai csoportba, iskolai osztályba íratására vonatkozóan is feltettünk kérdést.

4. Eredmények

4.1. Tudatosság

Az erre irányuló kérdés válaszainak tanúsága szerint a szülők alapvetően elégedettek azzal, amennyit külön-külön foglalkoznak az ikrekkel, majdnem a felük (47,7%) úgy nyilatkozik, hogy *soha vagy nagyon ritkán* fordult elő, hogy kevesebb foglalkozás jutott volna az egyes gyerekekre azért, mert ketten voltak, bár nem lebecsülendő azoknak a majdnem egyharmados (31,5%-os) aránya sem, akik éppenséggel *eléggé vagy nagyon gyakran* ezt érezték.¹⁹

19 A maradék nagyjából 20 százalék döntő többsége a *többször is előfordul* köztes kategóriáját választotta, 1,5% pedig nem tudott választani a lehetőségek közül.

1. ábra: A válaszok megoszlása arra a kérdésre, hogy „Mennyire gyakran érezte azt, hogy kevesebb ideje jut az ikrek közül egy-egy gyermekkel foglalkozni, mintha csak egy gyermeke lenne?” (fő)

Arról e kérdés alapján nem tudunk megalapozott állítást tenni, hogy ezek a megnyilatkozások mennyire tényeket és mennyire érzéseket közvetítenek (a kérdésben ez utóbbi volt megfogalmazva), de az látszik, hogy a tanultabb (s talán tudatosabb?) szülők kritikusabbak voltak magukkal, hiszen az ő körükben kétszer akkora volt azok aránya, akik nem voltak elégedettek e szülői 'teljesítményükkel' (44,45% vs. 22,5%).

A következő lépésben típusokat hoztunk létre. Egyrészt az önértékelés e kiválasztott kérdését használtuk fel hozzá, másrészt azt a nyitott kérdést, amely az ikerpár együttes jellemzésére vonatkozott, itt előzetesen lekódoltuk a gyerekképre vonatkozóan a válaszokat. A gyerekek nagyon pozitív, pozitív, kiegyensúlyozott és inkább negatív megítélést kaphattak a szülők jellemzéséből kialakított besorolásunk szerint,²⁰ ahol is a relatív

20 A besorolás több körös folyamatban történt, ahol a jellemzés egészét figyelembe véve a kódoló szubjektív megítélése döntött. A nagyon pozitív csoportba azok kerültek, akik kizárólag jót mondtak gyermekeikről, vagy kiemelték, hogy másoknál jobbak (például „Sokkal fejlettebbek társaiknál,” „Mindkét gyerek átlagon felül nyitott, kommunikatív, az óvoda kedvencei”), a pozitívba azok, akik visszafogottabb hangnemet használtak, de leírásuk végkicsengése egyértelműen pozitív volt (például „Mindketten könnyen beilleszkednek mindenhol, társas kapcsolataik jók gyerekekkel is és felnőttekkel is,” „Jól érzik magukat a közösségben, vannak

többség (41 fővel) a kiegyensúlyozott, s ehhez nagyon közel álló hányaddal az inkább pozitív (35 fővel) lett. A típusokba 109 fő válasza volt besorolható, ők voltak azok, akik mindkét kérdésre értékelhető válaszokat adtak. A következő csoportokat állapítottuk meg:

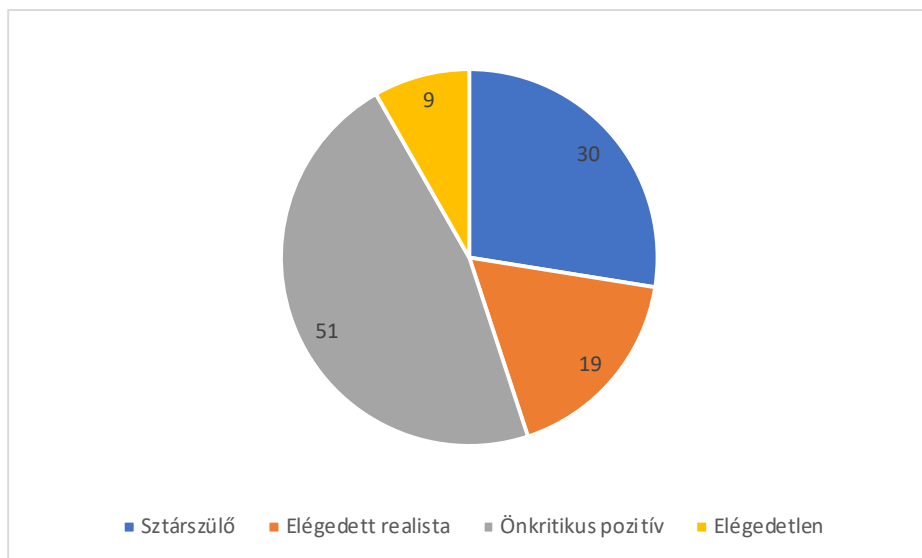
„Sztárszülő”: magával elégedett, büszke szülő (nem vagy ritkán érezte, hogy nincs elég ideje a gyerekekkel foglalkozni, és pozitív vagy nagyon pozitív képe van a gyerekekről): 30 fő.

„Elégedett realista”: magával elégedett, realista szülő (nem vagy ritkán érezte, hogy nincs elég ideje a gyerekekkel foglalkozni, és kiegyensúlyozott vagy kritikus képe van a gyerekekről): 19 fő.

„Önkritikus pozitív”: önkritikus, alapvetően pozitív szülő (gyakrabban érezte, hogy nincs elég ideje a gyerekekkel foglalkozni, és pozitív vagy kiegyensúlyozott képe van a gyerekekről): 51 fő.

„Elégedetlen”: elégedetlen kritikus szülő (gyakrabban érezte, hogy nincs elég ideje a gyerekekkel foglalkozni, és kifejezettebben megjelennek negatív jegyek is a gyerekek jellemzésekor): 9 fő.

barátaik. Választékosan beszélnek, tájékozottak. Vidám személyiségek. Humorosak.”), a kiegyensúlyozottba azok, akik semleges vagy láthatólag árnyalt megállapításokat tettek a gyerekek beilleszkedéséről, teljesítményéről (például „Hasonló a fejlettségük a kortársakéhoz képest, mozgásban, néha beszédben ügyesebbek, fejlettebbeknek tűnnek,” „Korukhoz megfelelő a fejlettségük, beilleszkedéssel sem sokszor van probléma néha kissé érzékenyek de mindig jókedvűek és boldogok.”), míg az inkább negatívba azok, akik kifejezetten problémákat említettek, például: „Nehéz kérdés. Külön-külön és együtt is 'kislányosak' még, nem sokáig bírják egymás nélkül (...).” „A nagyobb gyermekeink ilyen idős korukban sokkal önállóbbak, kíváncsiabbak voltak (...).”

2. ábra: A szülői teljesítmény önértékelése és a gyerekekről a páros jellemzés során mutatott kép típusainak megoszlása a mintában (fő)

Megvizsgálva az e szülői típusokba tartozók végzettség szerinti összetételét is, visszafogottan bár, de azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magasabb végzettségűek kritikusabbak mind magukkal, mind gyerekeikkel szemben: körükben jóval nagyobb az elégedetlenek és valamivel nagyobb az önkritikus pozitívak aránya, illetve jóval kisebb az elégedett realistáké és valamivel a sztárszülőké. Fordítva nézve pedig azt látjuk, hogy az elégedett realisták közt a minta amúgy igen magas diplomásarányával szemben mindössze egyötödreszt képviselnek a legtanultabbak, a büszke sztárszülők között is csak egyharmadot, ezzel szemben a legnagyobb, realista elégedettek majdnem fele diplomás, s végül a legkisebb csoportban, az elégedetlenek között egy kivétellel mindenki az.

Szülőitípus	Szülők iskolázottsága		Összesen
	diplomás	nem diplomás	
sztárszülő	10	20	30
elégedett realista	4	15	19
önkritikus pozitív	25	26	51
elégedetlen	8	1	9
Összesen	47	62	109

1. táblázat: A szülőpárok iskolázottsága és az értékelési típusa, fő

4.2. Külön személyiség

Az ikrek személyiségfejlődését szem előtt tartó *nevelési gyakorlatra* több kérdés is vonatkozott, ebből néhányat mutatunk most be. A szülők saját értékelése szerint az állapítható meg, hogy alapvetően figyeltek iker kisgyermekük személyes fejlődésére, hiszen a válaszadók több mint négyötöde egy kérdést leszámítva az összes, ikres szülőknek javasolt eljárást rutinszerűen alkalmazta: gyakran vagy nagyon gyakran szóltak külön az egyes gyerekekhez, dicsérték őket külön, odafordultak hozzá, szemébe néztek. Az egyetlen kérdés, ahol némileg alacsonyabb arány jött ki, az a kifejezetten az egyes ikreknek feltett kérdés volt, itt 'csak' kétharmad gyakorolta ezt gyakran.

További, az ikrek tudatos egyéni kezeléséhez tartozó kérdésünk volt a *külön programok szervezése* az egyes gyerekekkel. Ez a kérdés a különböző életkorú ikrek esetén nem ugyanúgy merül fel, hiszen az óvodás gyermekekkel nehezebb megszervezni egy ilyet, valamint még vélhetően igényük sincs rá annyira. Ezt mutatják is válaszaink, hiszen az óvodáskorúak esetén a szülők háromnegyede soha nem, vagy csak néha-néha vitte külön programra az egyes ikreket, míg az iskolások esetén ez az arány már csak egynegyed. Igaz, a gyakori, legalább heti külön program semelyik életkorra nem jellemző (13,6 és 17,1 százalék számolt csak be ilyesmiről).

Sajátos kérdésként tekintettünk a *páros nevek*re, mert hasonlóan a szöveges válaszokhoz, kevésbé a szülők önmegítélését tudtuk mérni vele, mint inkább a tényleges gyakorlatot, azaz azt, hogy a szülők gyermekük születésekor mennyire tekintettek a két gyermekre külön személyként. A megkapott nevek elemzése alapján azonban elmondható, hogy mintánkban nem volt jellemző a kirívóan páros nevek adása, sőt semmiféle 'párosság' nem volt megfigyelhető a megadott 125 névpárból 81 esetén. A maradék 44 név így oszlik meg:

Páros név jellege	Előfordulás	Példa
ugyanannak a névnek két változata	2	Zsófi – Szonja Katalin – Kitti
azonos kezdőbetű	15	Zoltán – Zénó
hasonló hangzás	10	Milán – Zalán
hangulatában, eredetében hasonló	10	Csaba – Szabolcs Titanilla – Belian
azonos kezdőbetű + hasonló hangzás	3	Lotti – Lilla
azonos kezdőbetű + hasonló hangulatú, eredetű	1	Zselyke – Zalán
hasonló hangzás + hasonló hangulat, eredet	2	Sebastián – Tristán
jelentésében pár	1	Donát – Noel
Összesen	44	

2. táblázat: A páros névként besorolt nevek típusai a mintában

Az ikrekhez való hozzáállás kevésbé tudatos, de sokatmondó megnyilvánulásaként fogtuk fel azt, ahogyan a szülők gyermekeikről beszéltek a nyitott kérdésekben. Egy korábbi elemzésünkben²¹ már bemutattuk, felmérésünk ikrek jellemzéséről szóló kérdésével foglalkozva, hogy a mintánkba került szülők nem rajzoltak fel kifejezetten *sztereotip képet* ikreikről, legtipikusabban kedves, okos, beszédes gyermekeknek látták őket. Csak a válaszadók nem egészen egynegyede nevezett egyáltalán meg valamelyest 'ikertulajdonságnak' nevezhető jellemzőt, s ezek között a többség az ikrek egymásra utaltságára, egymást segítő-kiegészítő voltára utalt. Ettől némileg eltérő kérdésként merült fel, hogy megnyilatkozásukban spontán módon *mennyire kezelik egységben* gyermekeiket a szülők, így további elemzésünkben erre fordítjuk a figyelmet. Összesen három nagyobb típust tudtunk elkülöníteni, néhány altípussal. Ezek a következők voltak:

1. Külön személyiségként látják gyermekeiket:
 - a) válasza sem méltatják a közös jellemzés kérdését – külön-külön viszont írnak a két gyerekről (10 fő).
 - b) válaszolnak a közös jellemzésre vonatkozó kérdésre, de kifejezik a

21 HEGEDŰS Rita – DRJENOVSKY Zsófia: *Ikerpárok szülői jellemzése*. In: DRJENOVSKY Zsófia – HEGEDŰS Rita – PÁRI András – ENGLER Ágnes (szerk.): Társadalomtudományi ikerkutatások. Válogatás az Ikerkutató Műhely hallgatóinak és kutatóinak munkáiból. Budapest, Kopp Mária Intézet a Népeességért és a Családokért, 2023, 145–158.

- nehézségüket ezzel kapcsolatban (2 fő, az egyik nem is mondott semmit, a második gyakorlatilag semmit a párról együtt).²²
- c) válaszolnak a közös jellemzésre vonatkozó kérdésre, de hangsúlyozzák, hogy a gyerekek külön személyiségek (5 fő).²³
4. Egységben látják gyermekeiket:
- a) csak közös jellemzést adnak (10 fő).
- b) kitöltik a közös és külön-külön jellemzést kérő kérdést is, de a külön részben nem mondanak érdemben semmit az egyes gyerekekről (8 fő).
5. Árnyalt megközelítés, külön személyiségként és párként is tekintenek gyermekeikre:
- a) mindkét kérdésre válaszolnak érdemben, és így külön és közös jellemzést is adnak (76 fő).
- b) mindkét kérdésre válaszolnak érdemben, plusz a közös jellemzésre vonatkozó kérdésben egyedi jegyeket is említenek a gyerekekről (összesen 11 fő).

Az egyes típusokra a következők jellemzők:

1. Külön személyiségnek látják a két ikret: Ez a csoport kicsi (a számításba jövő 122 főnek 23%-a). Kizárólag kétpetéjű ikreik vannak, az egypetéjűeket szülei – a társadalom tagjaihoz hasonlóan – feltehetőleg inkább hajlandóak egységben (is) szemlélni. A vizsgálatok tanúsága szerint egyébként az igaz is, hogy az egypetéjű ikerpárok személyiségben és kapcsolatban közelebb állnak egymáshoz.²⁴ A kisszámú érintett gyerek nagyjából fele-fele arányban óvodás- és iskoláskorú (5, illetve 7 fő), a válaszadó szülők kicsit kisebb arányban diplomások, mint a minta átlaga (58%).
2. Egy egységnek látják az ikreiket: Ez a csoport is kicsi (az elemzésbe bevonható 122 fő 15%-a), és ugyan itt is – a teljes mintának és a lakossági arányoknak megfelelően – több a kétpetéjű iker, az arány az összes csoport közül itt a legkisebb, csak mintegy 65%-os (szemben a minta 75%-os arányával). A gyerekek tipikusan óvodások még (61%), a szülők

22 „Szerintem olyanok, mint a korosztály bármely más gyereke, mivel különböző neműek és külön ovis csoportban vannak, így nem érződik hangsúlyosan, hogy ikrek.” „Nagyon különbözőek.”

23 Például: „Nem látok különbséget, külön személyiségek, külön barátokkal. Könnyen beilleszkednek bármilyen közösségbe.”

24 BAGDY Emőke: Az ikrek társas kapcsolatai. *Élet és Tudomány*, 1983, 38 (11), 300–302.

- némileg alacsonyabban iskolázottak az átlagnál (csak 61 százalékuk diplomás). Ugyanakkor, bármennyire is azt várhattuk volna – bár előzetes hipotéziseket a vizsgálat leíró jellege folytán nem fogalmaztunk meg –, a válaszok nem adtak terjedelmesebb, részletesebb képet magáról a párról, mint azon szülőkéi, akik az egyes gyerekekről is jellemzést adtak.
3. Árnyaltabb megközelítést képviselők: A legnagyobb csoport, a 122 fő 71%-a. Kicsit a minta átlagánál több az egypetéjű iker: a 25%-kal szemben itt 32%. A gyerekek nagyobb része (háromnegyede) iskoláskorú. Azon túl, hogy mindkét kérdésre válaszolnak az ide tartozó szülők, vegyes a kép az érdemi válaszokat illetően, hiszen itt nagyobb számban előfordulnak olyanok, akik válasza sablonos, semmitmondó, illetve a terjedelem is nagyon szór, a néhány, a rövid terjedelem hátráit feszegető sok soros, terjedelmes kifejtés mellett előfordulnak egy-két szavas (igaz, ettől függetlenül sokszor érdemi) válaszok is. A válaszadók ebben a csoportban a legiskolázottabbak, körükben néhány százalékponttal meghaladja az átlagot a felsőfokú végzettségűek aránya (70,3%). Összességében ez a csoport szinte mindenben a minta átlagát hozza, nagyságánál fogva egyúttal bemutatva azt is, hogy válaszadóink zöme az e típusra jellemző megközelítést vallja.

4.3. Gyermek kapcsolata

Az ikrek kapcsolatának figyelemmel kísérése, értékelése szintén a tudatos ikernevelés velejárója. Ennek egyik megjelenése lehet a gyerekek külön vagy *egy csoportba, osztályba íratásának* mérlegelése. Bár ez nem csak a kapcsolatot érintő kérdés, az az újabb megközelítés, amely a gyermekek egymással való viszonyát is figyelembe veendőnek tartja az önálló személyiség kialakulásának segítésén túl, indokolja a kérdés e pontban történő tárgyalását.

Ahogy már láttuk, a mintába került szülők gyermekeinek kétharmada idősebb, náluk tehát az óvodai csoporton túl az iskolai osztály esetén is fel kellett, hogy merüljön a kérdés, egy helyre kerüljön-e a két iker. A válaszok alapján a következőt állapíthatjuk meg: a párok 94%-át azonos óvodai csoportba írták, 4%-ot ugyanabba az óvodába, de két csoportba; a már iskolások közül 82%-ot egy osztályba, 17%-ot ugyanabba az iskolába, de két osztályba, és 1 %-ot (azaz összesen 1 párt) két iskolába. Vagyis óvodában egyáltalán nem jellemző a tudatos szétválasztás, és az iskolákban sem túlságosan.

A gyerekek jellemzésére vonatkozó nyitott kérdésből is szereztünk némi információt az *ikrek közötti kapcsolat* fontosságának spontán megnyilatkozásáról. Ez a kérdés alapvetően nem erről szólt, ezért nem is túl sokan hozták szóba, összesen 24-en. Ezek között a válaszadók között nem voltak olyanok, akik csak közös jellemzést adtak. Az említések között a többség az összetartásról, egymás segítségéről szól²⁵, de a válaszok nem egészen egyharmadában a kapcsolat negatív tartalommal jelenik meg: 5-en említenek harcot a gyerekek között, 2 esetben pedig éppenséggel a szoros kapcsolat hiányát tartják fontosnak megfogalmazni.²⁶

5. Következtetések

Bár mintánk nyilvánvaló módon nem reprezentálja 'az' ikres családokat, arra a vegyesnek mondható eljárás segítségével alkalmas, hogy kicsit mélyebben belelássunk az ikres szülők gyerekeikkel kapcsolatos eljárásaiba, gyakorlataiba, és ezek alapján felvázoljuk ezek néhány jellegzetes típusát.

Vizsgálatunk nyomán láthatóvá vált, hogy az alapvetően tudatosabb szülők (hiszen válaszadóink önkéntes kitöltőként kedvet éreztek a felmérésben részt venni), akik végzettségüket tekintve is átlagon felülinek mondhatók:

- saját bevallásuk, emlékeik szerint ikreik kisgyermekkorában viszonylag tudatosan figyeltek arra, hogy az ikrek nevelése speciális kihívásokkal jár, valamint
- gyermekeiket legnagyobb részt pozitívan látják, vagyis
- kevésbé látszanak kirajzolódni eltérő nevelési megközelítések.

Mindazonáltal három nagyobb és egy kisebb csoportba sorolhatók az ikrek nevelésével való 'megküzdést' tekintve: a sztár-, az elégedett realista, az önkritikus pozitív és az elégedetlen szülők csoportjába.

Kifejezetten az ikrek külön személyiségként való kezelését tekintve három típust tudtunk megragadni, de ebből egy többségi csoport volt, az, amelyik tudott külön-külön és közös jellemzést is adni, és válaszaiból kitűnt, hogy viszonylag árnyaltan látja gyermekeit, valamint két kisebb csoport is jelen volt a válaszadók között, akik egyik vagy másik irányba

25 Például „Egymást segítve nagyszerű páros!” „Erősítik egymást,” „Jól kiegészítik egymást, amiben az egyikük jobb, abban segít a másiknak.”

26 Például „Együtt nehezen kezelhetők, sokat beszélnek és szeretnek vadulni, harcolni is egymással.” „Az ikrek állandóan egymással vannak elfoglalva, hogy kinek, mikor, miből van több/jobb.”

mentek el az egység, illetve határozott elkülönülés kérdésében. Összességében azonban a megszólaló szülők többsége láthatólag egyensúlyoz ikergyermekük egyéniségének fejlesztése és a párkapcsolat tiszteletben tartása között. Ez a szöveges válaszok mellett a gyermekek óvodába, iskolába íratási megoldásából, valamint a névadásból is látszott.

Az egy vagy külön csoportba íratás kérdésében, úgy tűnik, ha van is különbség a gyerekek kora szerint – tudniillik az iskolások inkább kerültek külön osztályba, mint az óvodások külön csoportba –, a szülők többsége nem az egyes országokban rutinnak számító elválasztás mellett teszi le a voksát. Kérdés lehet ugyanakkor, hogy ez valóban a tudatosság megnyilvánulása-e, vagy pusztán abból fakad, hogy Magyarországon kevésbé erőteljes az oktatásügy felől e kérdésben a szülőkre nehezedő nyomás.

Mintánkban nem mutatkozott jelentős különbség az egy- és kétpetéjű ikrek kezelésében, helyenként sejlett csak fel az, hogy az utóbbiak esetén a szülők inkább kezelték a gyerekeket egyszerű testvérekként. Nagyobb és heterogénebb minta segítségével ez a kérdés mélyebben vizsgálható lenne.